

דף מקורות (9) – דם ביצים בימינו (וישב תשפ"ג)

א. דאורייתא ודרבנן

א. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה א

האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבועה, ודבר מפורש בתורה שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד בין טמאין בין טהורין שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה, וחיה בכלל בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגוי' איל וצבי וגוי', אבל דם דגים וחגבים ושקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו משום דם, לפיכך דם דגים וחגבים טהורים מותר לאכלו ואפילו כנסו בכלי ושתהו מותר, ודם חגבים ודגים טמאים אסור משום שהוא תמצית גופן כחלב בהמה טמאה, ודם שקצים כבשרן כמו שביארנו. השגת הראב"ד: דגים וחגבים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ אלא שאסורו במכונס מפני מראית העין א"כ יש בו שקשים עכ"ל.

ב. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף כ עמוד ב

ת"ר: כל דם לא תאכלו - שומע אני אפי' דם מהלכי שתיים, דם ביצים, דם חגבים, דם דגים, הכל בכלל? ת"ל: לעוף ולבהמה, מה עוף ובהמה מיוחדין שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה, ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר, אף כל שיש בהן טומאה קלה, אוציא דם מהלכי שתיים - שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה, אוציא דם שרצים - שאין בהם טומאה חמורה, אוציא דם ביצים - שאין מין בשר, דם דגים דם חגבים - שכולו היתר...

ג. תלמוד בבלי מסכת חולין דף סד ע"א-ע"ב

... תנו רבנן: גיעולי ביצים - מותרות, ביצים מוזרות - נפש יפה תאכלם, נמצא עליה קורט דם - זורק את הדם ואוכל את השאר. אמר רבי ירמיה: והוא שנמצא על קשר שלה. תני דוסתאי אבוח דר' אפטוריקי: לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה, אבל נמצא על חלמון שלה - אפי' ביצה אסורה, מאי טעמא - דשדא תכלא בכולה.

ד. תוספות מסכת חולין דף סד עמוד ב

... ומיהו קשה לפירושו מדאמר בפרק דם שחיטה בכריתות (דף כא.) דקתני בברייתא יצא דם ביצים שאינן מין בשר יצא דם חגבים שכולו היתר ומשמע דכי היכי דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם וניכר שהוא מהן הוא הדין נמי דם ביצים וי"ל דמדברנן החמירו בדם ביצים גזירה אטו דם עוף שהביצה בא ממנו ומדאורייתא שרי אף על פי שהאפרוח נוצר משם דהיינו על קשר שלה ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף השתא מיהא לא הווי מין בשר שאין כאן עדיין בשר כלל ועוד י"ל דדם שעל הקשר אסור מן התורה דחשיב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו דהא דשרי במסכת כריתות (גם זה שם) דם ביצים היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר שמאותו דם אין האפרוח נוצר ולא חשיב מין בשר ומצוי הוא פעמים רבות אפי' לאלתר סמוך ללידת הביצה ואותו דם אינו בא מחמת נשיכת תרנגול לתרנגולת... ועוד י"ל הך שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי כי ההיא דכריתות (גם זה שם) והכי קאמר והוא שנמצא על הקשר שלה אז זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר מותר אפילו הדם ואין צריך לזורקו וכן משמע בירושלמי דתרומות...

ה. רמב"ם מאכלות אסורות ג, ח-ט

(ח) ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקס בה ואכלו לוקה משום אוכל שרץ העוף, אבל ביצת עוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקס בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות. (ט) נמצא עליה קורט דם, אם על החלבון זורק את הדם ואוכל את השאר, ואם על החלמון אסורה כולה, ביצה המוזרת הנפש היפה תאכלנה.

ו. שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סו סעיף ב

דם ביצים אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח (פירוש שהתחילה להתהוות בו צורת האפרוח) חייבים עליו, אבל אם אינו ידוע שהוא מרוקם האפרוח אין חייבים עליו אבל חכמים אסרוהו.

ז. ט"ז יורה דעה סימן סו ס"ק א

... והביא רש"ל שיש להחמיר ולומר דדם ביצים דאורייתא ונפקא מיניה לענין ספק עד כאן ומ"מ יש להחמיר גם כתירוץ הראשון ולאסור מדברנן הדם בכ"מ אבל בת"ח כלל ס"ב כתב בשם הגהת שערי דורא וסמ"ק ומהרא"י דספיקא דרבנן הוה ולקולא וכן כתב או"ח כלל מ"ב בשם אגודה אלא שכתב דדוקא בתערובת סמכין על זה וכן עיקר וכמו שפסק גם רמ"א בסעיף ד' ועיין מה שכתבתי שם:

ח. ביאור הגר"א יורה דעה סימן ס"ק ט

(ט) אבל כו' הואיל כו'. ר"ל מדאורייתא במין במינו כמש"ל צ"ח ב' וכמ"ש בזבחים ע"ט ויש כאן עוד ספק אם אסור כלל ואף על גב דבסי' ק"י אוסר בספק ותערובת התם בדאורייתא וכאן רוב הפוסקים ס"ל שהוא דרבנן אבל בלא תערובת יש להחמיר אף על גב דספיקא דרבנן להקל הואיל וי"א שהוא דאורייתא:

ט. חלקי הביצה, המאור לכשרות חלק א, עמ' 188; חלק ג עמ' 542

י. שולחן ערוך יורה דעה סו ג-ד

(ג) נמצא עליה קורט דם, זורק את הדם ואוכל את השאר. והוא שנמצא בחלבון, אבל אם נמצא בחלמון, כל הביצה אסורה.
הגה: וי"א דאם נמצא על קשר החלבון וגם מבחוץ, דהיינו שנתפשט מן הקשר, דכל הביצה אסורה (הרא"ש ורשב"א ורש"י ותוס' וע"פ. וכתב רא"ש וטור ור' ירוחם שיש להחמיר ב' השיטות) ויש מחמירין עוד דכל שנמצא על הקשר של חלבון אפילו לא נתפשט כלל, אסור (א"י הארוך ריש כלל מ"ב ומהרא"י ש"ד) **ומזה נתפשט המנהג במדינות אלו** לאסור כל ביצה שיש בה דם ואין מחלקין בין חלמון לחלבון. ובמקום דנוהגים להקל לזרוק דם ולהתיר הביצה, במקום דמותר צריך ליטול כדי קליפה עם הדם כשזורקו (ארוך שם בשם סמ"ג).
 (ד) ביצים הטרופות בקערה ונמצא דם על חלמון של אחד מהם, אף על פי שזורק החלמון שעליו הדם, אסורות מפני שמאחר שהן טרופות בקערה החלבון שהוא דק מתערב ביחד והכל אסור. אבל ביצים שבורות יחד בקערה ולא טרופות, ונמצא דם בחלבון של אחד מהם, יקח החלמונים הכשרים כל אחד ואחד בפני עצמו והם מותרין וישאיר אותה אשר בה הדם בקערה עם חלמוני השאר ויזרקם.
הגה: וכל זה כשידעין שהיה הדם במקום האוסרו, אבל אם היה ספק אם היה במקום האוסרו או לא, יש להתיר התערובות (סברת עצמו בפ"י תשובת הרא"ש) הואיל ובלאו הכי חד בתרי בטיל. אבל אם הביצה לבד, אסור. וכן אם נתבשלה או נצלה ביצה ולא ידעין אם הוא במקום האסור (הכל מאו"ה ועיין ת"ח כלל ס"ב דין ג').

יא. פניני הלכה כשרות (ב) כד, ב

נקודות חומות אינן נחשבות דם, כי רק מה שבצבע אדום כדם אסור (דרכי תשובה סו, כב).
 בביצים חומות יש יותר כתמים חומים שלעיתים אף נוטים לכתום, והם מגיעים מהקליפה ואין בהם איסור. גם הקליפה הלבנה גורמת לכתמים אלא שהואיל והם לבנים, אינם ניכרים כל כך.

ב. ביצים לא מופרות

יב. שולחן ערוך יורה דעה, סו, ז

ביצים המוזרות (פירוש שנפסדו ונעשו כעין מטווה) אפילו ישבה התרנגולת עליהם ימים הרבה, מותר לאכלם ובלבד שיזרוק הדם.

יג. בית יוסף יורה דעה סימן סו אות ז ד"ה ביצים המוזרות

ביצים המוזרות פירוש שאינם מזכר וכו'. בסוף פרק אלו טריפות (סד): ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם. ופירש רש"י מוזרות. שאינם של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם: נפש היפה תאכלם. מי שאינו אסטניס ואין דעתו קצה בהם יאכלם אף על פי שישבה עליהם התרנגולת ימים רבים: ומוזרות הוא מלשון טויה כדאמרין בפ"ק דסוטה (ו): מוזרות בלבנה כלומר טוות שכשהביצים עומדים זמן מרובה נפסדים ונעכרים והם נטוים כחוט. **ודברי רבינו כדברי הרשב"א שכתבתי (קד סוע"ב) דכל דספנא מארעא כיון דליכא למיחש בה לריקום בכל מקום שימצא בה דם אין הביצה אסורה ולפיכך סתם וכתב מותרות לאכלן וזורק הדם ולא חילק בין אם הוא במקום הקשר או שלא במקום הקשר או אם הוא בחלבון או בחלמון דאין לומר שלא בא אלא להתירין באכילה אף על פי שהן מוזרות... אלא ודאי דאתא למימר שאפילו נמצא בהן דם בחלמון או בקשר [חלבון] ונתפשט חוצה לו זורק את הדם ואוכל את השאר משום דליכא למיחש בה לריקום אינה נאסרת**

ומיהו הדם אסור לדברי האוסרים דם הנמצא בשאר ביצים אפילו במקום שאינו אוסר את הביצה. **וכתב הר"ן (כב. ד"ה תנו) על דברי רש"י ולא דוקא בדספנא מארעא** דהא קתני סיפא נמצא עליה קורט דם וכו' כלומר דחיישינן לריקום ומשמע דארישא קאי ובדספנא מארעא לא שייך בה ריקום כלל עכ"ל. ביאור דבריו דרישא דקתני ביצים המוזרות נפש יפה תאכלם כלל הוא לכל ביצים מוזרות בין להנך דהו מדספנא מארעא בין להנך דהו מזכר... כתוב בשבלי הלקט (ח"ב סי' ג ד"ה מצאתי) בשם הגאונים כמה ישוה הביצים תחת התרנגולת ויאסרו באכילה משום שיקוף עד שלשה ימים מותרות מכאן ואילך אסורות עכ"ל ואין לדבר זה שורש בגמרא וגם לא ראיתי לשום פוסק שכתב כן אדרבה רש"י כתב שאע"פ שיטבה עליהן התרנגולת ימים רבים מותרות:

יד. ש"ך יורה דעה סימן סו ס"ק יד
יד ביצים המוזרות. פי' שאינם מזכר אלא דספנא מארעא ואין נקלטות לעולם עכ"ל טור ורש"י ור"ל דאז אפי' יש בהן דם שרי אבל ה"ה דביצים הבאים מזכר שרי כשאין בהם דם אף על גב דהן מוזרות או שהדם הוא במקום שאין אוסרו במקום שנוהגים בו היתר וכ"כ הר"ן ומביאו ב"י וע"ש:

טו. מאור לכשרות חלק ב עמ' 542
הבעיה החשובה ביותר לגבי ביצים היא בעיית הדם. כאן יש להבחין בין ביצה הבאה מלול שיש בו זכר לבין זו הבאה מלול שאין בו תרנגול זכר. אם יש תרנגול זכר, ייתכן שהדם בא מריקום אפרוח ואז יש אזורים בו כל הביצה אסורה ויש אזורים בהם אפשר להקל. החמור ביותר הוא החלבון ואחר כך קשרי החלבון, אזורים באורך הביצה, בהם החלבון יותר מרוכז. אזורים אלה הם מעין מתלים של החלבון. בעת הדגירה הביצה מתהפכת וקשרי החלבון מסובבים את העובר בזווית מסויימת. המצב בחלבון הוא הקל ביותר. אנחנו נוהגים לזרוק את כל הביצה, אם נמצא בה דם. לא כן המצב בלולים שאין בהם תרנגול. שם מספיק לזרוק את הדם. למעשה בכל הלולים בהם מגדלים עופות להטלה אין היום זכרים. היוצאים מהכלל הם הלולים המגדלים עופות לרבייה, עבור המדגרות. שם יש לפעמים עודף ביצים הנשלחות לשוק. למעשה אין לחשוש לכך, אלא במקומות שידוע שיש שם להקות רבייה.

טז. רקע, המאור לכשרות חלק ב עמ' 540-539
ביצי עוף טהור טהורים. למעשה כמעט ואין בשוק, פרט לביצי תרנגולות, ביצים אחרות. למרות הכל, מוצאים במקרים מיוחדים, ביצי אווזים וברווזים, ביצי יונים וביצי שלווים. לאחרונה השוק מוצף בביצים שקליפתם חומה. הביצים הללו באים מעופות שהם משני מינים: א. רוד איילנד רעד (Rhode Island Red) שהוא מתערובת העוף הסיני (Cochin) שעליו היו ויכוחים גדולים לפני כמאה וחמשים שנה, מפני שרגלי העוף מכוסים בנוצות. ב. פלימוס רוק (Plymouth Rock) והוא מוכר כתרנגול במסורת. הרב ישראל הלוי בעלס פוסק להיתר, כי הם כבר מוכרים להיתר בכל העולם. כמו"כ מוסיף הרב צבי שכטר, לגבי המין הראשון, שענין המסורת הוא מנהג להחמיר, היותו לעופות אלו יש סימני טהרה. נשאר ספק מנהג ובה יש להקל... כיוון שהביצים נגזלות לעתים קרובות בטבע, ברא הקב"ה מנגנון מיוחד להטלת ביצים. כל עוף דוגר על מספר מסויים של ביצים. אם ייגנבו חלק מהם תתחיל האמא- עוף להטיל ביצים חילופיות. הנשרית מטילה שתי ביצים ודוגרת עליהן. אם בתקופה המתאימה, שלפני הדגירה, נגנבת מקן הנשר ביצה, הנשרית תטיל ביצה נוספת. דבר זה מנוצל היום לצורך שימור מינים הנמצאים בסכנת הכחדה. ייתכן מאד שזוהי גם הסיבה למצוות שילוח הקן. אם ניקח את האפרוחים או הביצים, תטיל האם, בקרוב מאד, ביצים חדשות ומאזן העופות בטבע לא יופרע במידה קיצונית. במצווה זו הבטיח הקב"ה את שמירת המינים בעולמו.

ג. המנהג לבדוק ביצים

יז. שלחן ערוך שם, סעיף ח
מותר לאכול ביצים צליות אף על פי שאינם יכולות ליבדק. הגה: וכן א"צ לבדוק הביצים אם יש בהם דם, דסומכין על רוב ביצים שאין בהם דם (הגהות מיימוני וארוך) ומכל מקום נהגו להחמיר כשעושין מאכל עם ביצים ביום, שרואין בהם אם יש בהם דם.

יח. דרכי תשובה סימן סו ס"ק ס
(ס) נהגו להחמיר. עי' בכנה"ג בהגהות ב"י אות מ"ה שכי' שיש בני אדם שאינם אוכלים ביצים מבושלות אם לא שבדקם קודם בישול ודרכם לשבור מעט מקליפת הביצה ומוריקן אותו בקערה ובדוקין אותו מן הדם ואח"כ חוזרין ומוריקן הביצה תוך קליפתה וסותמין הנקב וצולין או מבשלין אותו עיין שם. ועי' בשלחן גבוה ס"ק כ"א שהביאו וסיים ע"ז וז"ל ואני אומר דהעושה כן אינו אלא מן התמיהה כיון דלכ"ע מותר לאוכלם צליות או מבושלות ואפי' למנהג המחמיר דכתב הרב ז"ל אינו אלא כשעושים ממנו מאכל וביום דבלא"ה שוברים אותו לערבם במאכל והוא ביום שיכולין לראות אם יש בהם דם נכון לעשות כן לבדוקם **אבל כשרוצה לאכלם צלי אש או בשל מבושל במים המחמירים לשבר הביצה לבדוק אותו אינו אלא חומרא יתירה ולא ראינו ולא שמענו**

מי שנהג כן עכ"ל וכ"כ במסגרת השלחן הספרדי עיין שם: ועיין בשו"ת שאילת שלום קמא סוף סי' מ"ז בדבר הביצים מתרנגולים הגדולים שנמצא ברובם טפת דם ושכיח הדבר טובא ודעת השואל דהבדיקה מעלב בהם אפי' בדיעבד דהא הוי עכ"פ מיעוט המצוי. והשיב דעכ"פ לא הוי רק ספק השקול וכיון שיש עוד ספק שמא אינו במקום האוסר הרי הוי"ל ס"ס ואף לדעת הסוברין דאין סומכין אס"ס במקום דאיכא לברורי מ"מ בזה אין להחמיר כיון דקיי"ל שא"צ לברר אא"כ יכולין לברר ה' ספיקות משא"כ בני"ד דהספק אם הוא במקום האוסר א"א לברר לעולם א"כ בכה"ג אין צריך לברורי כלל וגם בלא זה הטפה הנמצא בהם ע"פ רוב אין לה מראה דם כלל ורבים אומרים שהוא מראה קליטת הזרע ואף שאין לסמוך ע"ז להקל אמנם עכ"פ לסניף יש לצרף גם זה עיין שם (וע' בדברינו לעיל ס"ק כ"ג מ"ש מהיד יהודה בדבר ביצים מהתרנגולים הגדולים בזה):

יט. 'דם ביצים בימינו', הרב פרופ' מתתיהו ברויד, תחומין כא

...מסתבר שהבסיס למנהג מחמיר זה הוא, שיתכנו מקרים שבהם ייאסר התבשיל כולו, וכמוש"כ ה"ר שלמה גנצפריד בקיצור שלחן ערוך (מו, א): "דם הנמצא בביצים אסור, ולפעמים כל הביצה אסורה. ולכן כשעושים מאכל עם ביצים, יש לבדוק אותן."

האמנם יש מקום להחמיר בכך גם בימינו כשהחיות המעורבות כמעט ונעלמו מן העולם? בביצים הנקנות ברשתות השיווק חברו כמה טעמים להיתר:

א. הדרישה הממשלתית (לפחות בארה"ב, מטעם מחלקת החקלאות - USDA) שמחמתה נבדקות כל הביצים, כמובא לעיל. גם אם יש מקום לפקפק בנאמנותו של נכרי לבדיקה זו, עדיין חלה במקרה זה החזקה שאומן לא מרע נפשיה, ולכך יש לצרף דינא דמלכותא, המחייב אותו לערוך בדיקות אלו.

ב. המנהג שכתבו הפוסקים לבדוק איננו רלוונטי לכאורה בתקופתנו, כשהחיות החקלאיות לגידול ביצי אכילה נפרדות מהחיות המגדלות ביצים לרבייה. נראה שאף כשרווח מנהג זה, הוא לא היה נהוג בביצים הבאות מלולים שאין בהם זכר כלל.

ג. עקב שתי הסיבות שנמנו לעיל (הפרדת החיות והבדיקה המוקדמת) הסבירות למציאת דם בביצה שנקנתה ברשתות השיווק היא נמוכה ביותר (אני משער אותה בפרומיל, היינו: בביצה אחת לאלף).

ד. גם כשרווח המנהג לבדוק ביצים, הוא לא חל במצבים שבהם היה קשה לבדוק את הביצים, לדוגמא: בלילה. דומה שבצורת הבישול הנפוצה כיום, שהיא מהירה יותר ומנסה עד כמה שאפשר לחסוך בזמן (אוכל מוכן; מיקרוגל וכו') תיחשב הבדיקה כפעולה קשה לביצוע. בוודאי שכך בתעשיית המזון המשתמשת בכמויות עצומות של ביצים.

ה. גם אם לא נבדקה הביצה, אך נמצא בה לאחר מכן כתם דם - די בהסרת נקודה זו כדי להכשיר את הביצה כולה באכילה.

אם כנים אנחנו בסיבות אלו, הפוטרת מבדיקת הביצים, הרי שבכך מצטרפת ההלכה של בדיקת הביצים להלכות נוספות שפטרו אותנו מבדיקות, כגון בדיקת הציציות עובר להתעטפות בטלית (עי' שו"ת יחווה-דעת ח"י סי' א) ובדיקת חרקים במאכלים מסויימים (אגרות-משה או"ח ח"א סי' צא ויו"ד ח"ב סי' כה).

אולם פטור מוחלט מהצורך לבדוק ביצים עלול להתפשט גם אל ביצים הנקנות בחוות החקלאים ובצידי דרכים. יצוין שיש הרואים עדיפות בקניית ביצים כאלו, הנחשבות להיות טריות יותר, וכן "ביצים אורגניות". ביצים אלו עלולות להיות ביצים הבאות מחוות מעורבות, שבהן חלק גדול מסיבות ההיתר שמנינו לעיל אינו רלוונטי. במקרה כזה, יתכן שאיננו רשאים במחי יד לבטל את המנהג שטבע הרמ"א בהלכותיו. אמנם שינוי במציאות עשוי להביא לידי שינוי במנהג (עי' בספרו של פרופ' דניאל שפרבר, מנהגי ישראל, ח"א עמ' 12-45), אבל מציאות זו, שבה נמכרים עדיין ביצים בצידי דרכים ובחוות חקלאיות, ממשיכה להיות קיימת, ויתכן שהיא תהווה סיבה מכרעת לשימורו של המנהג לבדיקת כל הביצים קודם לשימוש בהן.

כ. פניני הלכה כד, ג

...אין חובה לבדוק ביצים שאינן מופרות, שכן רק במקרה שרואים בהן דם צריך להסירו. תופעה זו של דם בביצה שאינה מופרית קיימת בביצה אחת מתוך כמה אלפי ביצים שנמכרות בפיקוח. כיום במדינת ישראל, אסור מסיבות בריאותיות לשווק ביצים מופרות למאכל, שכן הן מכילות שאריות של תרופות שמזריקים לתרנגולות שמטילות אותן. בפועל, למעלה מתשעים ושבעה אחוזים מהביצים המשווקות למאכל בישראל הן ביצים מפוקחות שאינן מופרות, והחותמת שעליהן היא הסימן לכך.

לפיכך, על פי הדין אין צריך לבדוק ביצים שיש עליהן חותמת, ואם באקראי תוך פתיחת הביצה ראו בהן דם, יש להוציאו משום מראית עין, והביצה כשרה. ואע"פ כן רבים נוהגים להדר לבדוק את כל הביצים שנמכרות בחנויות, או מפני שאינם יודעים שאין חייבים בכך, או מפני שרוצים להדר שלא יהיה בביצים אפילו דם שאסור משום מראית עין בלבד.³

³ לפני כשישים שנה התעוררה השאלה לגבי דם שנמצא בביצים שנמכרו בשווקים, שרובן כבר לא היו מופרות. ביבי"א ח"ג יו"ד ב, כתב שאין לחשוש למיעוט הביצים המופרות, אלא יש להתייחס לכל דם שנמצא בביצה כדם שאסור משום מראית עין בלבד, שיש להוציאו והביצה כשרה. ובאג"מ יו"ד א, לו, הסכים שכך הוא עיקר הדין, אבל כיוון שאין מדובר בהפסד רב, אם נמצא דם בביצה, יש לחשוש שאולי היא מופרית ולזרוק את כל הביצה. מאז ועד היום המציאות השתנתה מאוד. למעלה מ-97 אחוז מהביצים תחומות כחוק ויש לגביהן דאיות שאינן מופרות, ולהלכה

אלעזר גולדשטיין

אין צריך לבדוק. ואע"פ כן עדיין רבים נוהגים לבדוק. שני טעמים יכולים להיות למנהג: האחד, שיסודו בטעות, ואילו היו יודעים שיש ודאות שהביצים החתומות אינן מופרות ואין צורך לבדוק – לא היו בודקים. השני, שהואיל וכבר נהגו מימים ימימה לבדוק ביצים, ממשיכים לבדוק כדי להסיר גם דם שאסור משום מראית עין בלבד. וזאת למרות שמעיקר הדין אפילו ביצים מופרות אין חובה לבדוק כשרוצים לאוכלן כביצים קשות, שכן הולכים אחר הרוב. ורק אם ממילא פותחים ביצים מופרות הורו להחמיר לבדוק. ואם הביצים לא מופרות, גם כאשר פותחים אותן אין חובה לבדוק.

גם בין הביצים שמשווקות שלא כחוק, בלא חותמת, אין כמעט ביצים מופרות, מפני שגידול ביצים מופרות יקר. דוגמא למקרה נדיר שבו יתכן שישווקו ביצים מופרות הוא כאשר ארעה תקלה בגידול להקת רבייה או בשיווק הביצים שנועדו לרבייה, ובמקום לזרוק את הביצים, החליטו לשווקן בניגוד לחוק. בכל אופן חשש זה רחוק, כי בביצים אלו עלולות להיות תקלות ודם רב, והמשווק אותן עלול לפגוע באמינותו, ואף העוברים על החוק מעדיפים להימנע מכך. לכן גם הקונה ביצים בלא חותמת כעיקרון אינו חייב לבדוק, כי רק אחוזים בודדים מהן מופרות. אבל ראוי שישים לב אם יש בהן דבר משונה, מחשש שהן מופרות והתחילו להתפתח בהן אפרוחים, ומחשש שהן מקולקלות ומסוכנות לבריאות. אגב, כאשר רוצים להפוך תרנגולות רבייה למטילות ביצים למאכל, צריכים להפרידן מהזכרים ולהמתין כשבועיים עד ששאריות התרופות יתפוגגו מבשרן. גם 'ביצי חופש' או ביצים אורגניות המשווקות בחנויות הן ביצים שאינן מופרות. 'ביצי חופש' הן ביצים של תרנגולות שגדלות בשטח גדול פי עשרה מהשטח של הלול הרגיל, כדי למנוע מהן צער. כיום אחוז 'ביצי החופש' בישראל הוא פחות מאחוז מכלל הביצים. ביצים אורגניות הן ביצים של תרנגולות שקבלו מזון אורגני, ולא עברו חיטוי בחומרים כימיים, וגם לא קיבלו את רוב הזריקות.

כא. בדיקת דם בביצים - סקירה עדכנית / הרב יצחק דביר (כשרות)

מן התורה, אנו הולכים תמיד אחר הרוב. ומשום כך מאחר ורוב הביצים אינן מכילות דם - אין חובה מוחלטת לבדוק לפני אכילתן. אולם למעשה העיד הרמ"א^[9] שמנהג ישראל לבדוק את הביצים לפני השימוש, מנהג זה נפסק גם בין הפוסקים הספרדים^[10]. מנהג הבדיקה מחייב דווקא כאשר הדבר אפשרי, אולם אם ערבו את הביצים בתבשיל בלא בדיקה – מותר לאוכלן. כמו כן אין איסור לבשל ביצה בקליפתה (קשה או רכה) על אף שאין אפשרות לבדוקה לפני האכילה. במקרים אלו אנו סומכים על כך שרוב הביצים אין דם, ומשום כך אכילתן מותרת גם בלא שנבדקו^[11].

[9] יו"ד סו, ח.

[10] בן איש חי, שנה ב, תזריע אות ח, כף החיים יו"ד סו, מא, ילקוט יוסף איסור והיתר סו, ח. יש להעיר שמנהג בדיקת הביצים הוזכר בימי הראשונים כאשר היו רוב הביצים מופרות, אך גם בדורות האחרונים נהגו ישראל להמשיך ולבדוק, על אף שרובן אינן מופרות, ועל אף שהן עוברות תהליך של מיון ושיקוף לפני השיווק, וכן לא סייגו זאת האחרונים בני דורנו. [11] רמ"א שם.

ד. דגים

כב. שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סו סעיף ט

דם דגים, אף על פי שהוא מותר, אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין. לפיכך, אם ניכר שהוא מדגים, כגון שיש בו קשקשים, מותר.

ה. אדם

כג. שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סו סעיף י

דם אדם, אם פירש ממנו אסור משום מראית עין. לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו על גבי הככר, צריך לגרדו. אבל שבין השיניים, מוצצו. הגה: וכל דם דגים ודם אדם, הואיל ומדינא שרי אינו אוסר תערובתו (מיימוני פ"ז דמאכלות אסורות בשם רשב"א והוא בת"ה בית ג' שער ה').